

az erdők kezelői megfelelő mozgásszabadság esetén mindig képesek is voltak.

A feldolgozás jelentősége a jövedelmezőség biztosításában közismert. Azt azonban hangsúlyozni kell, hogy egy olyan korszakban is, amikor a feldolgozandó fa minősége és alkalmassága valószínűleg romlani fog, meg lehet találni a nagyobb értékű termékek előállításának módját. Ehhez természetesen több és jobb szellemi és fizikai munka, jobb munkafegyelem és jó érdekeltségi rendszer szükséges.

Szükséges és indokolt, hogy mindazokat a munkákat, amelyeket nem szűken vett vállalati érdekből végez az erdészet, hanem környezetvédelmi, üdülési és hasonló célok érdekében, vagy az érdekelt szerv finanszírozza, vagy az állami költségvetés.

Végül, ha a jövedelmezőségről beszélünk, meg kell említeni az ún. melléküzemágakat is. A vadászat és más, hagyományos mellékhaszonvételek mellett érdemes lenne más, a helyi viszonyoknak megfelelő melléktevékenységet keresni, ha ez nyereséget hoz és munkaalkalmat teremt. Más népgazdasági ágazatok és külföldi példák is igazolják ezt a törekvést.

A vitaülésről e lap hasábjain már jelent meg ismertetés, így részletesebb tárgyalásától talán eltekinthetünk. A felszólalók sokoldalúan elemezték az előbbieken vázolt témakört. A négy órán át tartó felszólalások sajnos keveset foglalkoztak a jövedelmezőség fokozásával és azzal a kérdéssel, hogy szükség van-e az erdőgazdálkodásban valamilyen szervezeti módosításra, ha igen, akkor milyen legyen az.

Az előre beküldött anyagok és a felszólalások mindenestre jól hasznosíthatók lesznek egyesületünk munkájában és reméljük, hogy a politikai és gazdasági vezetésnek is segítségére szolgálnak.

Dr. Herpay Imre

NAGYKUNSAI ERDŐTELEPÍTÉSEK AZ 1923. ÉVI ALFÖLDFÁSÍTÁSI TÖRVÉNYT MEGELŐZŐ ÉVTIZEDEKBEN

Az 1879. évi erdőtvénnytől az 1923-ban hozott alföldfásítási törvényig terjedő időszakban mind az ország politikai és gazdasági életében, mind pedig erdészeti viszonyaiban jelentős változások történtek. A kapitalizálódó gazdálkodás alapvetően átalakította a nagykunsági társadalmi-gazdasági viszonyokat is. A századfordulóra befejeződő lecsapolásokkal több ezer hektár területet tettek mezőgazdasági művelésre alkalmassá. A közös használatú réteket, legelőket felosztották, és ugyancsak felosztásra kerültek az erdők is. Ezt az erdőfelosztást az erdőtvény végrehajtásával kapcsolatos összeírások, az erdőkezelés szabályozásának első lépései csak gyorsították.

Kunmadarasról 1880-ban még 225 kh közös és magántulajdonú erdőt jelentettek, de amikor 1884-ben felvették az erdők törzskönyvét, már csak 116 kh (magántulajdonú) erdőt találtak.¹ Így az erdőtvény üzemtervezési

kötelezettséget előíró rendelkezéseit Kunmadarason nem lehetett végrehajtani. Túrkevéen az erdőként bejegyzett terület ideiglenes üzemtervének elkészítése miatt kiszálló erdőmérnök kénytelen volt megállapítani, hogy „az erdőjeleggel éppenséggel nem bír”.² Karcagon, Kisújszálláson és Kunhegyesen a közös (városi és közbirtokossági) tulajdonban levő erdőkre üzemtervet készítettek. Az erdők esetleges letermelését itt felújításnak kellett követnie. Ezzel a felújítási kötelezettséggel legelőször Karcag városának kellett szembenéznie. A századforduló előtt a kitermelt Zádor-erdőt felújította, helyesebben helyette új erdőt telepített. A Zádor-erdő ugyanis a várostól távol, szántók és legelők között feküdt, ezért a város vezetősége úgy határozott, hogy az új erdőt közvetlenül a belterület mellé ülteti. Így telepítették az Erzsébetligetet.

A századfordulóra ugyanis országszerte megszorodtak az emlékerdők, -ligetek. A millenniumi ünnepségekkel kapcsolatban, majd *Erzsébet királyné* emlékére, a földművelési kormányzat ösztönözte az emlékerdők ültetését, parkok, erdők emlékhellyé nyilvánítását, összeírását. (Ez később a természetvédelemre javasolt területek összeírásához is elvezetett.) Ingyen kapott csemetével ekkor a Nagyikunsgában is telepítettek erdőket, facsoportokat, fasorokat. A települések közvetlen környékére, jórészt pedig belterületére kerülő, többkevesebb fa elültetésénél jóval jelentősebb a Hortobágy—Berettyóvidéki Belvizeszabályozó Társulat erdőtelepítése. A társulat hullámtéri véderdőt ültetett, amelyet kiegészített Karcag város hasonló telepítése, a Villogó-csatorna mentén.³ Ezek az emlékerdő-létesítések gyakran sikertelenek voltak, hiszen például a karcagi földművesiskola szikre ültette a lucfenyőt.⁴

A szikes területek hasznosítása a Nagyikunsgában egyre sürgetőbben vetődött fel. Ezeknek a talajoknak erdőtelepítéssel való „szelídítésére” is gondoltak. Igaz, 1888-ban, amikor a kopárok erdőtelepítésre való összeírását a vármegyei hatóságok elrendelték, Karcagról még ezt írták: „Karcag város bel- és külterületén oly kopár területű földek nincsenek, melyeknek beerdősítése hatóságilag elrendelhető volna, mivel az egész határ homok nélküli, sok szikvegyületű földekből áll, amelyek ha időközönként vízzel nem is lennének borítva, az erdő telepítésére egyáltalán nem alkalmasok”.⁵ Mégis, néhány évtized múlva Karcagon a „szikvegyületű földek” fásításában sikereket érnek el.

A nagyikunsgai szikesek hasznosításában jelentős volt *Szentannay Sámuel* munkássága. A millennium évében alapított karcagi földművesiskolában 1912-ben került és az erdészeti szempontból is jelentős szikjavítási kísérleteit 1920-ban kezdte. Előadásaiiban és könyveiben részletesen beszámolt a fásítási eredményeiről is. Ezek alapján nyomon követhetjük, hogyan végezte a faültetést, milyen eredményeket és tapasztalatokat szerzett a munkája során.

„A fásításnak a sziken első alapfeltétele a befásítandó terület tökéletes megművelése. Ajánlatos a fásítandó területet a fásítás megkezdése előtt egy éven át, mint fekete ugart gondosan művelni. Az így megművelt talajba kell vetni a fák magvait, vagy ültetni az 1—2 éves, egészséges, jól fejlett csemetéket... A csemeték talaja legyen állandóan porhanyó és gyommentes... A talaj művelését mindaddig folytassuk, amíg a csemeték akkorára nőnek, hogy az őszi levélhullással a talajt teljesen betérítik. A lehulló levelekből trágya lesz, mely életet ad az élettelen sziknek.”⁶

A fentiekből kitűnik, hogy a fás vegetáció megtelepítésénél a legfontosabbnak a talaj humusszal való takarását tartotta. A telepítéskor ennek érdekében 1,50×1,50 m-es hálózatba tamariskát ültetett, és azok közé kocsányos tölgyet. A tamariska lehulló levelei és minden évben lemetszett ágai, amelyet feldarabolt és elterített a csemeték között, néhány év alatt „erdei jellegű

talajt” képezték. (Abban az időben még nem gondoltak arra, hogy a tamariska a mélyebb rétegekből felhossa a sókat.) Szentannay azt tartotta legfontosabbnak, hogy az úgy képződött alom megakadályozza a sziktalaj nyári kiszáradását, repedezését. Az értékesebb fa, a kocsányos tölgy a tamariskák védelme alatt felcseperedik, és saját alommal fedi be a talajt. Hasonló céllal szalmaterítéssel is kísérletezett.

A fafajok közül a legrosszabb szikre a tamariskán kívül az ezüsthát és a Krisztus-tövist ajánlotta. Jobb talajra a kocsányos tölgyet, a nedvesebb, vízállásos területekre pedig a kanadai nyárt, jegenyenyárt, az amerikai kőrist és a mezei szilt.

A természetes, javítatlan szik fásításán kívül a szikjavítási módszerekkel kezelt területekre is ültetett fákat; akácsuhángot digózott (márgázott) talajba, egyéb fákat pedig meszezett területekre. A meszezés végrehajtására cukorgyári mésziszapból 150—200 q-t, mészkőporból 100—150 q-t ajánlott kh-nként. A meszezéssel megjavított területen ültetett mintegy 12 kh gyümölcsösre és fásításra nagyon büszke volt Szentannay. Okkal, hiszen leírása szerint, nyolc év alatt a kanadai és jegenyenyár 6—8 m magasra, 40—50 cm átmérőjűre nőtt meg, az ezüsthát is 5 m magasságot és 35 cm törzsméretet ért el a megjavított területen.

Szentannay fontos megfigyelése volt: „A sziktalaj úgyszólván lépésről lépésre változik, ezen változás összetételét különösen a fásításnál lehet legszembetűnőbben megfigyelni. Megtörténik, hogy látszólag egyforma minőségű talajon a fák rendkívül különbözőképpen fejlődnek. Általánosságban azonban a mély fekvésű területek fásításra alkalmasabbak, mint az emelkedett részek.”⁷

Saját eredményein felbátorodva, Szentannay úgy vélte, hogy a Tiszántúl szikeseinek jelentős részét lehet fásítással hasznosítani. Ezzel kapcsolatban megemlíthetünk egy korabeli erdőtanácsosi vélekedést is, amelyből kitűnik, hogy Szentannay okkal hihetett — az erdő fokozatos talajjavítása folytán — a leggyengébb szikések fásíthatóságában is. A kisújszállási erdőtanácsos 1921-ben ezt írja: „az tagadhatatlan, hogy az ilyen nehéz, szikes, száraz vagy vizenyős területekre telepítendő erdő fejlődése és fatermése nem lesz eleivel olyan és akkora, mint a jó, ősi talajon nőtt erdő... egy évszázad is eltelik, amíg a silány szikésekre telepített erdő megközelíti a Duna vagy Tisza mente áradványos, iszapos televényében nőtt erdőt... bizonyos, hogy... minden — erre alkalmas — fanemekből telepített erdő maga neveli és javítja talaját, addig a fokig, amíg legjobb tenyészeti feltételeit eléri.”⁸

Szentannay nagy jelentőséget tulajdonított *Kaán Károly* nevezetes, 1919 karácsonyi felhívásának: „Erdőt az Alföldre!”. Az alföldfásítási törvényt követően — melynek Szentannay lelkes ismertetője és támogatója volt — a szikfásítás tudományos megalapozására Püspökladányban létesítettek kísérleti telepet. Az ottani, illetve az ugyancsak szomszédos bucsa—jenőmajori kísérleti eredmények Szentannay megfigyeléseit pontosították, kiterjesztették. Az ő módszere mégis úttörő volt abból a szempontból, hogy a fásítást mint hasznosítási lehetőséget a szikes területek művelésének, javításának egészébe illesztette bele.

Szentannay Sámuel, akit „karcagi Tessedik”-ként is tiszteltek, eltökélttségét bizonyítandó, álljon itt a következő vélekedése: „A szikék fásításához nem szükséges nagy tudomány, de szükséges munka és erős akarat, hiszem, remélem, hogy ezen akarat fel fog ébredni mindazokban, akik tisztában vannak azzal, hogy ez a föld, melyen élünk, halnunk kell.”⁹

A nagykunsági erdőtelepítéseknek az erdőtörvénytől az alföldfásítási törvényig terjedő időszakát összefoglalva megállapíthatjuk, hogy az 1879. évi,

XXX. tc. közvetlenül nem segítette itt az erdőtelepítéseket. A meglévő erdők felújítását azonban elkerülhetlenné tette, aminek a szakszerű végrehajtását az állami kezelés biztosította (Karcag, Kisújszállás és Kunhegyes erdőit 1890-ben vették állami kezelésbe). A XIX. század utolsó éveiben indított emlék-erdő-telepítések csak néhány helyen voltak gazdaságilag is jelentősek. A karcagi földművesiskola igazgatójának, Szentannay Sámuelnek a szikfásítási kísérletei pedig már egy előremutató, az egész Alföld fásításának szükségességét hangsúlyozó gyakorlati és elméleti munka kezdeteit jelentik.

OROSZI SÁNDOR

J E G Y Z E T E K

- [1] Szolnok Megyei Levéltár (SzML). Jász-Nagykun—Szolnok vármegye Közigazgatási Bizottság iratai. Gazdasági bizottság, erdészeti (al)bizottság, 1880—1885. Kimutatás az erdőkről: 1481/880. K. B. Tiszai-felső járás.
- [2] U. o. erdészeti albizottság, 1886—1891. 47/887. K. B.
- [3] Erzsébet királyné emléktái (Budapest, 1899.) 105. o.
- [4] SZML Jász-Nagykun—Szolnok vm. alispánja iratai. 1913. 20031. Természeti emlékek összeírásai ível. Karcagi M. Kir. Földműves Iskola.
- [5] SzML. J.-Nk.-Szolnok vm. közg. biz. iratai. Erdészeti albizottság, 1886—1891. 19/888. K. B. Karcag város polgármesterének levele.
- [6] Szentannay Sámuel: A sziktalaj művelése és javítása. (Debrecen, 1928.) 36. o.
- [7] Szentannay Sámuel: Sikeres gazdálkodás sziken és aszályban. (Debrecen, 1936.) 119. o.
- [8] Hódosi Karácsony Sándor: Az Alföld fásításáról és erdőültetéséről, különös tekintettel a szikes vidékekre. (Kisújszállás, 1921.) 26—27. o.
- [9] Szentannay Sámuel: A sziktalaj művelése és javítása. (Debrecen, 1928.) 37. o.

VÁLTOZIK A GAZDASÁG — MÓDOSUL A KLAGENFURTI VÁSÁR

Ez volt a központi kérdés az idei osztrák favásár alkalmával rendezett, európai fás szakszerkesztők 24. munkaértekezletén. Kilenc országból 35 laptulajdonost és szerkesztőt tájékoztatott a vásárigazgatóság a fagazdaság ausztriai helyzetéről és ismertette véleményalkotás végett a vásárrendezés módosítására irányuló elgondolásait.

A fagazdaság kulcsponnya Ausztriában a fűrészipar. Az itt várható változásról már a 22. összejelentésben kaptunk részletes tájékoztatást (AZ ERDŐ, 1984., 520—523.); a feldolgozás gyors korszerűsödéséről és ezzel kapcsolatban a kapacitások jelentős növekedéséről, ami számos kis- és középüzem számára fájdalmas következményekkel jár. Ezeknek a következményeknek elhárítására, enyhítésére először a karintiai, dél-ausztriai térségre vonatkozóan készült mélyre ható piactudományi tanulmány (AZ ERDŐ, 1986., 31—32.), most viszont a szövetségi kereskedelemügyi miniszter az egész országra nézve készítettetett ilyen. Politikai felfogásukkal ugyan ellenkezik a kínálat- és keresleten alapuló szabadpiac ügybe való belenyúlás, de mivel a vállalkozók maguk vélik úgy, hogy a szakma nehézségeivel megbirkózni nem képesek, az állam kötelessége az általános körülmények javítása.

Az országos tanulmány 300 fűrészüzem-tulajdonos véleményére alapozza részletes megállapításait, s ezekből a szükséges intézkedések a következők szerint adódnak: